

Interactief voorlezen

Kinderen vertellen zelf het verhaal

Het voorlezen van een prentenboek is een regelmatig terugkerende activiteit in de onderbouw. Door dit uit te breiden naar interactief voorlezen werk je effectief aan de taalontwikkeling van de kinderen. Ook stimuleer je woordenschat, de bouwsteen van de ontwikkeling van kinderen. Lees in dit artikel hoe je dit kunt doen.

Mirthe Jansman is leerkracht in het primair onderwijs. Zij werkt drie dagen op een basisschool en volgt daarnaast de Master Leren en Innoveren te Zwolle

De Gerardus Majella, een dorpsschool gevestigd in Broekland (Overijssel), kampt met het probleem dat de resultaten op het gebied van woordenschat beneden niveau liggen ten opzichte van het landelijke gemiddelde op toetsresultaten van het Cito-leerlingvolgsysteem. Twee leerkrachten nemen deel aan de Master Leren en Innoveren, waarbij er door een van de leerkrachten onderzoek wordt gedaan naar de stimulering van de woordenschatontwikkeling bij jonge kinderen.

Bij kinderen die beschikken over een uitgebreide woordenschat, verloopt het totale leerproces door de jaren heen beter. Woordenschat is de bouwsteen van de ontwikkeling van kinderen (Van den Nulft en Verhallen, 2009). Een goede woordenschat is nodig om te kunnen begrijpen wat je hoort en leest en om te kunnen spreken en schrijven. Maar hoe kunnen kinderen hun woordenschat uitbreiden? Het antwoord ligt bij de volwassene. Bij de uitbreiding van de woordenschat hebben kinderen de hulp van een volwassene nodig. Binnen de tijd die het kind op school doorbrengt, is de leerkracht de spil.

Interactief voorlezen

Uit onderzoek (Gosen, 2012) blijkt dat het effectief is voor de woordenschatontwikkeling bij jonge

kinderen – die zelf nog niet of onvoldoende kunnen lezen – om het interactief voorlezen structureel terug te laten komen, naast het bekende voorlezen van prentenboeken. Hoewel het interactief voorlezen bewezen heeft effectief te zijn voor de woordenschatontwikkeling, mag dit het gewoon voorlezen van boeken niet vervangen. Het is aan de leerkracht een balans te vinden in het gewoon voorlezen waar kinderen kunnen luisteren en in het interactief voorlezen, waar kinderen een actieve, betrokken rol hebben.

Bij interactief voorlezen is er voor het lezen, tijdens het lezen en na het lezen ruimte voor gesprekken over het verhaal en hebben de kinderen daardoor een actieve, betrokken rol. Tijdens het interactief voorlezen komen de woorden in grammaticaal goede zinnen en teksten voor. Dit leidt tot woordkennis en tot goed woordgebruik. De volwassene creëert dialogen door het stellen van vragen en door het herhalen en uitbreiden van reacties van de kinderen tijdens het voorlezen (Gosen, 2012).

Op De Gerardus Majella voeren de leerkrachten van groep 1/2 het onderzoek uit rondom het interactief voorlezen binnen het thema 'ruimtevaart'. Een betekenisvol thema waarbij een rijk aanbod van prentenboeken te vinden is.

Geschied prentenboek

Om het interactief voorlezen effectief in te zetten voor het vergroten van de woordenschat, zet je de lesactiviteit aan de hand van fasen op. Voorafgaand aan de lesactiviteit ligt er in fase 0 een belangrijke taak voor de leerkracht, namelijk het kiezen van een geschikt prentenboek. Het is functioneel wanneer het boek een uitdagende verhaallijn bevat en een plot heeft. Het boek moet interactie over de verhaallijn, over het plot, over de illustraties of over het thema uitlokken (Van Elsäcker, Van der Beek, Hillen, en Peters, 2006). Het werken binnen betekenisvolle thema's draagt

• Foto's: Philip Oldenbeuving

Effectieve methode

Mirthe Jansman doet onderzoek naar het vergroten van de woordenschat bij jonge kinderen. Uit haar literatuuronderzoek is gebleken dat interactief voorlezen een effectieve methode is om de woordenschatontwikkeling van jonge kinderen te stimuleren. Met die reden is het onderzoek omtrent de woordenschatontwikkeling vervolgens vormgegeven rondom het interactief voorlezen. Er is gewerkt aan de hand van de onderzoeksvraag: 'Hoe ziet het begeleidingstraject van interactief voorlezen er voor de woordenschatontwikkeling in groep 1/2 uit?' In de onderzoeksrapportage (Jansman, 2014) is het hele onderzoek te lezen (zie literatuurlijst).

Laat de kinderen gesprekken voeren over het verhaal

De inzet van pictogrammen verhoogt de betrokkenheid

bij aan de opbouw van netwerken en het leggen van relaties tussen woorden. De prentenboeken sluiten dan goed op elkaar aan en kinderen gaan verbanden zien tussen verhalen.

Drie fasen

Het interactief voorlezen van het prentenboek vindt plaats aan de hand van de drie fasen in het kader op deze pagina. Deze fasen zijn de meest gebruikte fasen in de praktijk, al onderscheidt Vernooy (2008) zeven fasen. Hij verdeelt de onderdelen binnen de nafase in meerdere fasen die achter elkaar plaatsvinden, waar Van Elsäcker et al (2006) deze onderbrengen binnen één fase. Ervaring in de praktijk leert dat er in de nafase vaak een keuze wordt gemaakt in de onderdelen en dat niet alles achter elkaar wordt uitgevoerd. Daarom wordt binnen dit artikel uitgegaan van drie fasen. Deze fasen vul je in aan de hand van concrete handelingen die je uitvoert (Jansman, 2014). Veel handelingen bestaan uit het stellen van vragen, waarbij het belangrijk is om goed te kijken naar het niveau van de kinderen. Zo zijn gesloten vragen gemakkelijker te beantwoorden dan open vragen en daarmee heeft de taalvaardigheid van het kind invloed op de uitvoering, evenals het niveau van het prentenboek. De handelingen binnen de fasen worden gezien als leidraad voor de leerkracht en niet als voorgeschreven recept. Het is aan jou als leerkracht je de fasen eigen te maken en aan te passen naar wat werkt bij het gekozen prentenboek en het niveau van de kinderen.

Pictogrammen

De inzet van visuele ondersteuning met pictogrammen vergroot de betrokkenheid van de kinderen. De pictogrammen zijn een goed inzet-

Drie fasen van interactief voorlezen (Van Elsäcker et al, 2006)

Voorfase:

Het doel van de les aangeven, de voorkant van het boek en afbeeldingen uit het boek laten zien, de titel van het boek noemen, kinderen aan de hand van de pictogrammen laten voorspellen waar het boek over gaat en de geselecteerde moeilijke woorden uit het verhaal bespreken.

Tijdensfase:

Duidelijk en expressief voorlezen, voorspellende, samenvattende en concluderende vragen stellen, vragen of de voorspellingen zijn uitgekomen, de moeilijke woorden uit het verhaal bespreken en illustraties uitleggen en bespreken.

Nafase:

Aan de hand van de pictogrammen het verhaal nabespreken, de kinderen een samenvatting en hun eigen mening laten geven. Buiten de voorleesactiviteit om kunnen kinderen werken aan een eigen verwerking op het verhaal.

baar ondersteuningsmiddel om de kinderen de verhaallijn duidelijk voor ogen te laten krijgen. Bespreek de pictogrammen en zorg dat ze goed zichtbaar zijn voor de kinderen. Bij het interactief voorlezen behoort geen vaste set pictogrammen, je kunt ze zelf ontwikkelen. Jansman (2014) geeft een set als voorbeeld, waarvan de ervaring in de praktijk leert dat deze geschikt zijn voor kleuters. >>

Pictogrammen (Jansman, 2014)

Tips voor prentenboeken binnen het thema 'ruimtevaart':

- Emmett, J. (2002). *Ik wil de maan*. Houten: Van Goor.
- Herbauts, A. (2000). *Wat doet de maan 's nachts?*. Tournai: Casterman Printing.
- Jutte, J. (2001). *Ruimtereis*. Amsterdam: Leopold.
- Kuipers, A. & Conijn, H. (2012). *André het astronautje*. Amsterdam: Moon.
- Thomas, V. & Paul, K. (2011). *Hennie de Heks in de ruimte*. Memphis Belle.

'Kinderen hebben in het boek *Ik wil de maan!* geleerd wat een spiegelbeeld is. In het boek *Wat doet de maan 's nachts?* zien ze alleen een illustratie van het spiegelbeeld en weten ze het woord precies uit te leggen. Fantastisch om te zien hoe ze die verbanden leggen!'

In groep 1/2 wordt nu al twee weken binnen het thema ruimtevaart gewerkt. Vandaag, op maandag, pakt de juf in de kleine kring een boek en laat deze aan de kinderen zien. 'We gaan vandaag een nieuw boek lezen. Kijk maar eens goed naar de voorkant. Waar denk je dat het boek over zal gaan?', vraagt de juf. Een aantal kinderen steekt zijn vinger op en Job krijgt de beurt: 'Het gaat over de ruimte juf, want ik zie een jongetje en een muis met een ruimtepak aan.' 'Heel goed Job! Als ik het boek nu eens omdraai, wat zien jullie dan nog meer?', vervolgt ze. 'Een raket!', roept Jet. Na een kort gesprekje laat de juf de kinderen het verhaal voorspellen. Dit gebeurt aan de hand van de pictogrammen. 'Waar denken jullie dat het verhaal zich afspeelt?', vraagt de juf. Kim antwoordt dat ze dat wel zeker weet. 'In de ruimte juf! Dat zie je zo aan de voorkant van het boek!' Wanneer alle pictogrammen zijn besproken worden deze op de grond gelegd en begint de juf met lezen. In het boek staat een plaat waarbij André en muis spelen met de marsmannetjes. 'Wat doen de marsmannetjes allemaal? Wat zie je op de plaat?' Pien antwoordt dat zij heel veel ziet. 'Kom het maar aanwijzen Pien!' Pien loopt naar de juf toe en wijst in het boek alle marsmannetjes aan en vertelt wat ze aan het doen zijn. 'Wat

zouden jullie eigenlijk doen als jullie op de maan zouden zijn, net als André en muis?' De kinderen willen allemaal direct het antwoord geven, maar de juf laat ze het in tweetallen bespreken. Na een paar minuten bespreekt ze een aantal antwoorden en vervolgt haar verhaal. Na afloop van het verhaal slaat de juf het boek dicht, pakt ze de pictogrammen er weer bij en laat ze de kinderen het verhaal navertellen. Aan het eind vraagt Luna aan de juf: 'Juf, mogen wij ook met het ruimtepak en de helm spelen straks, net als André en muis?' 'Dat is een goed idee Luna! In het spelwerkboek wordt dat een keuzeactiviteit!'

Kleine kring

Voor een optimale betrokkenheid van de kinderen is het aan te raden het interactief voorlezen in de kleine kring te doen (Doyle & Bramwell, 2006). In een kleine kring kan de leerkracht de aandacht goed over de kinderen verdelen en is er meer ruimte voor interactie met kinderen, zonder dat het onoverzichtelijk wordt. Ook kan er door middel van de kleine kring worden ingespeeld op niveauverschillen binnen de groep.

Herhaling

Het is sterk aan te raden een prentenboek herhaaldelijk voor te lezen, zowel bij het gewoon voorlezen als het interactief voorlezen. Het opnieuw aanbieden van een prentenboek zorgt ervoor dat de voorleesrol echt bij de kinderen zelf komt te liggen. Doordat de kinderen het verhaal vaker horen, weten zij steeds beter hoe de verhaallijn in elkaar steekt en begrijpen zij het verhaal beter. Hierdoor kan er meer interactie plaatsvinden. Doordat de voorkennis groter is, kun je dieper op het verhaal ingaan en het verhaal breder trekken in de context van het betreffende thema (Doyle & Bramwell, 2006).

Voor optimale betrokkenheid kun je het beste voorlezen in een kleine kring

De kinderen zijn zelf een raket en gaan op ruimtereis:

Verwerking

De verwerking van het verhaal is een onderdeel van de nafase. Bespreek het verhaal na aan de hand van pictogrammen. Je kunt het verhaal ook op andere manieren verwerken. Zeker wanneer er binnen thema's wordt gewerkt, is dit goed te realiseren in de praktijk. De kinderen kunnen onder andere het verhaal naspelen met handpoppen, het verhaal natekenen, een beeldende activiteit uitvoeren en/of het verhaal 'voorlezen' aan andere kinderen binnen de school.

Het is vrijdag en alle kinderen van groep 1 en 2 zitten in de kring. De juf pakt een boek en een aantal kinderen roept: 'Hé, dat is André, hij is astronaut!' Dat klopt. Vandaag wordt het boek André het astronautje herhaald in de groep. De leerkracht pakt de pictogrammen erbij. 'Wie komen er allemaal in het boek voor? Wie weet dit nog van maandag?' Meteen schiet een aantal vingers de lucht in. Lot krijgt de beurt en antwoordt: 'André en muis, het vriendje van André, en de opa van muis en marsmannetjes en de burgemeester.' Vervolgens pakt de juf ook de andere pictogrammen en vertellen de kinderen aan de hand van de pictogrammen het verhaal na. Dan begint de juf met lezen. 'In de schuur van opa staat nog wel een oude raket, maar opa zegt dat er nog brandstof in moet en dat er dan wel een ruimtepak moet komen, omdat André en muis anders niet kunnen ademen in de ruimte. Wat is dat eigenlijk, brandstof?', vraagt de juf aan de kinderen. 'En waarom kunnen ze zonder ruimtepak niet ademen?' Een aantal kinderen steekt de vinger op en het gesprek komt op gang. Het voorlezen wordt vervolgd. 'Hè? Lancering? De lancering van de raket? Wat betekent dat nou weer?', vraagt de juf tussen-

door. De kinderen geven samen het antwoord. Wanneer na afloop het verhaal is nabesproken aan de hand van de pictogrammen, sluit de juf de les op een speelse manier af. 'Wij zijn nu allemaal een raket en wij gaan net zoals André en muis, op ruimtevaart! Tellen jullie met mij mee? 10, 9, 8, 7, 6, 5,....'

Digitale prentenboeken

De computer kun je ook voor de woordenschatontwikkeling van jonge kinderen inzetten, namelijk door het gebruik van digitale prentenboeken. Er zijn twee soorten digitale prentenboeken te onderscheiden, namelijk het boek met statische beelden en het boek met bewegende beelden. Bus en Smeets (2013) onderzochten beiden en concludeerden dat door het digitale prentenboek met bewegende beelden de woordenschat van kinderen meer wordt vergroot dan door het digitale prentenboek met statische beelden. Het voordeel van het digitale prentenboek is dat het een handig inzetbaar middel is om het papieren prentenboek nog eens te herhalen. Hier gaat het dan echter alleen om de herhaling van het prentenboek en niet de interactie met de kinderen. Het digitale prentenboek kan het papieren prentenboek daarom niet vervangen, maar kan het wel verrijken. 🌟

'In de kleine kring is er ruimte voor de inbreng van ieder kind. De interactie is dan optimaal en alle kinderen zijn actief betrokken. De grote kring is voor veel interactie te groot. Er ontstaat onrust en kinderen krijgen de kans zich passief op te stellen.'

Leestips

- Bacchini, S. (2012). Eerste hulp bij tweede taal; Experimentele studies naar woordenschatdidactiek voor jonge tweede-taalverwerwers. Amsterdam: Hogeschool INHolland.
- Verhallen, M. (2009). Video storybooks as a bridge to literacy. Proefschrift. Leiden: Universiteit van Leiden.
- www.voorleesvogel.nl

10, 9, 8, 7, 6, 5...

Literatuur

- Doyle, B. G., & Bramwell, W. (2006). Promoting emergent literacy and social-emotional learning through dialogic reading. *The Reading Teacher*, 554-564.
- Gosen, M. (2012). *Tracing learning in interaction; An analysis of shared reading of picture books at kindergarten*. Groningen: Rijksuniversiteit Groningen.
- Jansman, M. (2014). *Woordenschat; een onderzoek naar het begeleidingstraject van het interactief voorlezen in groep 1/2*. Zwolle: Katholieke Pabo Zwolle.
- Smeets, D., & Bus, A. (2013). Woordenschat van kleuters uitbreiden; digitale prentenboeken. *Jeugd in School en Wereld*, 38-41.
- Van Elsäcker, W., Van Beek, A., Hillen, J., & Peters, S. (2006). *De Taallijn, interactief taalonderwijs in groep 1 en 2*. Den Haag: Expertisecentrum Nederlands.
- Van Nulft, D., & Verhallen, M. (2009). *Met woorden in de weer*. Bussum: Uitgeverij Coutinho.
- Vernooy, K. (2008). *Een goede woordenschat*. Utrecht: Taalpilots onderwijsachterstanden.